

ANNELERİN, ÇOCUKLARININ PSİKOLOJİK GELİŞMELERİ HAKKINDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİ*

Yard.Doç.Dr.Sevim BUZLU

Prof.Dr.Anahit COŞKUN

İ.Ü.Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu

Öğretim Elemanları

GİRİŞ

Bir toplumun ilerleyebilmesi ve kalkınabilmesi, o toplum içinde yetişen çocukların bedensel, ruhsal ve sosyal yönden sağlıklı gelişmesiyle olasıdır (4,6). Bu gelişmenin en hızlı dönemi olarak bilinen yaşamın ilk yıllarının önemi yadsınamaz (11). Ruh hekimi *Sigmund Freud* kişiliğin temel karakter yapısında bebeklik ve çocukluk yıllarının önemini belirtmekte ve beşinci yılın sonunda kişiliğin oldukça biçimlendiğini, bu yaştan sonraki gelişimin, temel yapının işlenmesiyle sınırlandığını vurgulamakta (10), Erik *Erikson*'da çocukluğun her döneminin, gelecekteki kişilik üzerinde bütünsel ve kalıcı bir etkisi olabileceğini belirtmektedir (16).

Çocuk, en küçük toplumsal birim olarak tanımlanan aile içinde doğar, büyür ve gelişir. Çocuğun sağlıklı gelişmesinde en etkin rol aileye düşer. Aile içi eğitimin, kişiliğin yapılanması ve gelişiminde kalıtsal getirimler kadar güçlü ve önemli bir etken olduğu kabul edilmektedir. Çocuğun ilk sosyal ilişkisi önce annesi veya onun yerini tutan kişiyle derken babası ve daha sonra aile içindeki diğer yakın kişilerle olur. Böylece ailelerinden, sevgi, ilgi, güven ve anlayış görerek büyüyen çocukların bilinçli, becerikli, olgun bir kişilik kazanmaları daha kolay olacaktır. Oysa, aile yaşantılarında geçimsiz olan, kendilerine karşı tutarlı davranmayan, sevgi, ilgi ve anlayıştan yoksun ebeveynlere sahip olan çocuklar korku ve anksiyete içinde büyüdüklerinden sorumsuz, nefret dolu, dengesiz bir birey olarak topluma katılabileceklerdir (4,6,10,14).

Anne ve babaların çocuklarını yetiştirirken bilgi ve sevgiyi birleştirdikleri, yanlışlardan sıyrılmayı başarabildikleri takdirde çocuklarının kişiliği sağlıklı gelişecektir. İyi ve sağlıklı yaşamış bir çocukluk mutlu, kararlı ve çevresine

* Bu çalışma 1988 yılında kabul edilen yüksek lisans tez özettir.

yararlı olabilecek bir yetişkini hazırlar. Bilgili anne ve babalar bedensel, ruhsal ve sosyal yönden sağlıklı çocukların kaynağıdır. Yarının sağlıklı toplumu ancak böyle bir kaynaktan hareket ve hız alabilir. O halde, ebeveynler çocuk bakımı konusunda bilgilerini arttırıp, tutum ve davranışlarındaki yanlışlıkları düzelterip, eksiklikleri gidererek çocuklarının ruhsal ve bedensel sağlık seviyelerini yükseltebilirler. Bu nedenle de koruyucu sağlık hizmetleri içinde yer alan sağlık eğitimi, danışmanlık, rehberlik, okul sağlığı ve okul hemşireliği gibi alanlarda sağlık ekibi üyesi olan hemşirelere büyük görev düşmektedir (2,4).

Bu çalışma, topluma sağlıklı bireyler yetiştirmede büyük rolü olan annelerin çocuklarının okul öncesi psikolojik gelişimleri hakkındaki bilgi düzeylerini saptamak amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Bu araştırma, 1986-1987 yılları arasında İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Eğitim Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı Kliniği ve İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Eğitim Hastanesi Çocuk Psikiyatrisi Bilim Dalı Polikliniğinde; annelerin, çocuklarının okul öncesi psikolojik gelişmeleri hakkındaki bilgi düzeylerini saptamak amacıyla betimleyici yöntemle göre planlanarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmamızın örneklemini sorunlu çocuğa sahip 50 anne (I.grup), anne adayı olan 44 anne (II.grup) ve en az bir çocuğa sahip olan 36 anne (III.grup) oluşturmuştur. Anneler basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir.

Araştırmada veriler, araştırmacının karşılıklı görüşme yöntemini kullanarak uyguladığı çok sorulu anket formu ile elde edilmiştir. Anket formu bu konuda yapılan çalışmaların ve literatürün ışığında araştırmacı tarafından hazırlanmıştır (1,3,4,6,7,9,17,18,19,20).

Anketten elde edilen yanıtların birbiriyle ilişkili olanları gruplandırılmış ve her bir soru aşağıdaki ölçüte göre değerlendirilmiştir.

- . En az %75 oranında doğruluk derecesine sahip olan yanıt "doğru"
- . %75-%50 oranında doğruluk derecesine sahip olan yanıt "iyi"
- . %50-%25 oranında doğruluk derecesine sahip olan yanıt "orta"
- . En fazla %25 oranında doğruluk derecesine sahip olan yanıt "yetersiz"
- . Doğruluk derecesine sahip olmayan yanıt ise "bilmiyor" şeklinde kabul edilmiştir.

Sorulardan alınan yanıtlar “doğru”, “iyi”, “orta”, “yetersiz”, “bilmiyor” olarak değerlendirildikten sonra sırası ile 4,3,2,1,0 puan verilerek istatistiksel analizlerde kullanılmak üzere sayısal değerlere dönüştürülmüştür.

Sonuçların istatistiki değerlendirmesinde; “yüzdellik”, “ki-kare” ve “t” testlerinden yararlanılmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Araştırmaya katılan annelerin %38.5’i 15-25 yaş, %61.5’i 25 yaş ve üzerindedir. II. grup anne adaylarının %75’i 15-25 yaş arasında iken I. grup annelerin %96’sı, III. grup annelerin %58.3’ü 25 yaş ve üzerindedir. Anneler yaş gruplarına göre karşılaştırıldığında sonuç istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2:49,18; p<0.001$). Anne adayları diğer annelere göre daha genç yaştaadır.

Annelerin %10.8’i okur yazar, %52.3’ü ilköğretim, %36.9’u orta ve yüksek öğretim mezunudur. I. grup annelerin %56’sı ilköğretim mezunu; II. grup annelerin %52.3’ü ilköğretim, %47.7’si orta ve yüksek öğretim mezunu; III. grup annelerin %47.2’si ilköğretim, %38.9’u orta ve yüksek öğretim mezunudur. Anneler öğrenim durumuna göre karşılaştırıldığında sonuç istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2: 11.83; p<0.05$). Çalışmamızda, anne adaylarının eğitim düzeylerinin daha yüksek bulunması, ülkemizdeki toplumsal gelişmeye paralel olarak özellikle kentsel alanlarda kız çocuklarının eğitimine önem verildiğini düşündürmektedir.

Anneler mesleklerine göre incelendiğinde istatistiki olarak anlamlı ilişki bulunamamıştır. Annelerin %86.2’si ev hanımı iken %13.8’i çalışmaktadır. Annelerin çoğunluğunun ev hanımı olması benzer çalışma sonuçlarıyla uygunluk göstermektedir (3,5).

Babaların yaş dağılımına bakıldığında; %44.5’i 20-30 yaş arasında, %46.1’i 30-40 yaş arasında, %9.4’ü 40 yaş ve üzerindedir. II. gruptaki babaların %84.1’i 20-30 yaş arasında, I. gruptaki babaların %62.5’i, III. gruptaki babaların %61.1’i 30-40 yaş arasındadır. Sadece I. gruptaki babaların %25’i 40 yaş ve üzerindedir. Babalar yaş durumlarına göre karşılaştırıldığında sonuç istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2: 60.05; p<001$). Anne adayları gibi baba adaylarının da yaşları diğer gruplara göre daha küçüktür.

Babaların %53.9’u okur yazar ve ilköğretim, %35.2’si orta öğretim, %10.9’u yüksek öğretim mezunu iken, %59.4’ü serbest meslek sahibi, %22.6’sı memur, %18’i işçidir. Babalar öğrenim durumu ve mesleklerine göre karşılaştırıldıklarında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Çalışmamızda ailelerin %68.5’inin çekirdek aile tipinde olduğu saptanmıştır. Bu bize kentsel alanlarda çekirdek aile tipinin yaygınlaştığını

düşündürmekte, benzer araştırma bulguları ve literatürle uygunluk göstermektedir (4,9,13).

Ailelerin yaklaşık yarısının ev sahibi olduğu, I.grupta bu durumun %78 oranına ulaştığı, II. grupta %40.9, III. grupta %50 olduğu saptanmış ve gruplar arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur (X^2 : 13.75; $p<0.01$). Ailelerin gelir durumu incelendiğinde; %45.4'ünün 50.000-149.000 TL'si, %35.4'ünün 150.000-249.000 TL'si ve %19.2'sinin 250.000 TL'si ve üzeri gelire sahip olduğu saptanmıştır. Aileler gelir durumuna göre karşılaştırıldığında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

I ve II. grup ailelerin çocuk sayısı incelendiğinde, %75.6'sının en fazla iki çocuğa sahip oldukları görülmüştür. Doğurganlık yönünden arzu edilen bu durum, ailelerin öğrenim durumu, kentsel yörelerdeki zor yaşam koşulları ve aile planlaması hizmetlerinin etkinliği ile açıklanabilir.

Tablo 1: Annelerin Çocuklarının Psikolojik Gelişimine İlişkin Toplam Bilgi Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

TOPLAM PUAN	BİLGİ PUANI				
	GRUPLAR	$\bar{X}$	$\pm$ SD	"t" değeri	"p" değeri
Toplam Puan (200 puan)	I.Grup n=50	128.80	30.13	0.6071 (I ve II)	p>0.05
	II.Grup n=44	125.40	24.60	0.9105 (II ve III)	
	II.Grup n=36	131.00	29.45	0.3384 (I ve-III)	

Toplam bilgi puan ortalaması yönünden gruplar arası anlamlı bir farklılık bulunmamış ve 200 üzerinden yaklaşık 120-130 puanlık bir dağılım saptanmıştır (Tablo 1). Bu durum gruplar arasında demografik özellikler yönünden önemli bir farklılık bulunmaması ile açıklanabilir. Soru ve soru gruplarından alınan puanlara göre de gruplar arasında genellikle anlamlı ilişkiye rastlanmamış fakat bazı sorulardan alınan puanlar istenilenden çok düşük bulunmuştur.

Tablo 2: Annelerin Çocuklarının Psikolojik Gelişimine İlişkin Bilgi Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

SORU ve SORU GRUPLARI	BİLGİ PUANI				
	GRUPLAR	$\bar{X}$	SD±	"t" değeri	"p" değeri
. Bebeği meme veya biberonla beslerken yeterli zaman ayırma (4 puan)	I. Grup n=50	1.98	0.68	0.467 (I ve II)	p>0.05
	II. Grup n=44	1.91	0.77	1.176 (II ve III)	
	III. Grup n=36	2.11	0.75	0.813 (I ve III)	
. Çocuğun güven duygusunu geliştirme (28 puan)	I. Grup n=50	20.64	4.44	1.169 (I ve II)	p>0.05
	II. Grup n=44	19.40	5.67	1.351 (II ve III)	
	III. Grup n=36	20.90	4.26	0.274 (I ve III)	
. Parmak emme ve tırmak yeme (12 puan)	I. Grup n=50	3.46	3.67	0.787 (I ve II)	p>0.05
	II. Grup n=44	4.05	3.60	0.270 (II ve III)	
	III. Grup n=36	4.25	3.03	1.082 (I ve III)	
. Enürezis (12 puan)	I. Grup n=50	9.34	3.30	2.912 (I ve II)	p<0.01
	II. Grup n=44	11.00	2.13	1.818 (II ve III)	p>0.05
	III. Grup n=36	9.80	3.46	0.621 (I ve III)	p>0.05
. Çocuğa temel alışkanlıklar kazandırma (24 puan)	I. Grup n=50	14.56	5.47	1.571 (I ve II)	

	II. Grup n=44	13.02	4.05	1.034 (II ve III)	p>0.05
	III. Grup n=36	13.94	3.93	0.614 (I ve II)	
Oedipus çatışması (8 puan)	I. Grup n=50	5.10	3.19	1.826 (I ve II)	p>0.05
	II. Grup n=44	3.84	3.53	1.142 (II ve III)	
	III. Grup n=36	4.72	3.34	0.535 (I ve III)	
Çocuğun mülkiyet duygusunu geliştirme (4 puan)	I. Grup n=50	1.96	0.88	0.791 (I ve II)	p>0.05
	II. Grup n=44	1.77	1.26	0.500 (II ve III)	
	III. Grup n=36	1.64	1.05	1.524 (I ve III)	
Çocuğun oyun gereksinimi (12 puan)	I. Grup n=50	9.98	2.83	0.803 (I ve II)	p>0.05
	II. Grup n=44	9.45	3.54	0.218 (II ve III)	
	III. Grup n=36	9.64	4.15	0.425 (I ve III)	
Çocukta korku oluşumu (8 puan)	I. Grup n=50	6.80	1.85	0.487 (I ve II)	p>0.05
	II. Grup n=44	7.00	2.13	0.455 (II ve III)	
	III. Grup n=36	6.80	1.82	0 (I ve III)	
Çocuğu kardeş ve arkadaşlarıyla kıyaslama (4 puan)	I. Grup n=50	1.64	1.96	1.475 (I ve II)	p>0.05
	II. Grup n=44	2.23	1.93	0.523 (II ve III)	

	n=44	2.23	1.93	(II ve III)	
	III.Grup n=36	2.00	1.99	0.818 (I ve III)	
Çocuklar arasında ayrıcalıklar tanıma (8 puan)	I.Grup n=50	6.88	2.14	1.070 (I ve II)	p>0.05
	II.Grup n=44	6.27	3.16	0.773 (II ve III)	
	III.Grup n=36	6.78	2.67	0.185 (I ve III)	
.Mastürbasyon (8 puan)	I.Grup n=50	2.74	3.05	1.054 (I ve II)	p>0.05
	II.Grup n=44	2.16	2.23	0.089 (II ve III)	
	III.Grup n=36	2.11	2.68	1.016 (I ve III)	
Çocuk anne babanın beklenti, amaç ve çıkarlarının uzantısı mı? (4 puan)	I.Grup n=50	2.48	1.96	0.292 (I ve II)	p>0.05
	II.Grup n=44	2.36	1.99	0.177 (II ve III)	
	III.Grup n=36	2.44	1.98	0.090 (I ve III)	

Tablo 2’de görüldüğü gibi annelere sorulan çocuğun beslenirken emmesi için yeterli zaman ayrılıp ayrılmamasına ilişkin sorudan III. grup annelerin daha yüksek puan almalarına karşın gruplar arasındaki ilişki anlamlı bulunamamıştır. %5 anne çocuğun emmesi için yeterli zaman ayrılmalı derken çoğunluğu beslenmeyi vurgulayarak fiziksel doyumun önemini belirtmişlerdir. Bu durum annelerin oral dönemde bebeğin ruhsal olarak gevşeyip rahatlamasını sağlayan ve güçlü bir güdü olan emme hakkında bilgili olmadıklarını düşündürmektedir.

Çocuğun güven duygusunu geliştirmek için çocuğa deneme, öğrenme fırsatı, doğru bilgiler ve uygun sorumluluklar verme konusunda annelere sorulan sorulardan alınan ortalama puanlar karşılaştırıldığında, gruplar arasındaki ilişki anlamlı bulunamamıştır. Bu grupta yer alan sorulardan biri olan bebekle fiziksel gereksinimleri dışında ilgilenilmesi gerekir mi ile ilgili 4 puanlık sorudan ortalama I.grup 1.36, II. grup 1.29, III. grup 1.25 puan almışlardır. Anneler bebek

anlayamayacağı için onunla ilgilenmediklerini ayrıca fiziksel gereksinimleri dışında yakın olmanın onun şımarmasına kötü alışkanlıklar geliştirmesine ve kendi işlerinin de aksamasına neden olacağını belirtmişlerdir. Bu durum, annelerin çocuğun güven duygusunu geliştirmek için onlara deneme, öğrenme fırsatı, sorumluluklar, doğru bilgiler verdiklerini fakat bu duygunun bebeklik çağından başlayıp geliştiği konusunda bilgisiz olduklarını düşündürmektedir.

Annelerin parmak emme ve tırnak yeme ile ilgili bilgi düzeyleri arasındaki ilişki anlamlı bulunamamıştır. Annelerin parmak emme ve tırnak yeme ile ilgili tutumlarının hatalı olduğu ve parmak emme alışkanlığının bebeğin yetersiz emmesi sonucu da gelişebileceği konusunda bilgisiz olduğu saptanmıştır. Araştırmamızın sonuçları Eren'in çalışma sonuçlarıyla uygunluk göstermektedir (9). Annelerin bazılarının parmak emmeye karşı çocuğu, "ağzından kurt çıkar", "parmaklarına biber sürerim", "eline vururum" şeklinde korkuttukları ve yatarken elini bağladıkları saptanmıştır.

Annelerin enürezis ile ilgili bilgi düzeyleri arasındaki ilişki I. ve II. grup arasında II. grup lehine istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($t=2.912$; $p>0.01$). Anne adaylarının bu konudaki bilgi düzeylerinin yüksek olması, diğer gruplardan daha yüksek eğitim düzeyine sahip olmaları ile açıklanabilir.

Çocuklukta edinilen temel alışkanlıkların kazanılmasında ailenin rolü büyüktür. Anneler çocuklarına bu alışkanlıkları kazandırırken dengeli ve tutarlı olmalı, aşırı titiz ve gevşek davranmamalıdır. Annelerin bu konuyla ilgili sorulardan aldıkları puanlar arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı bulunamamıştır. Bu bölümü oluşturan sorulardan özellikle ikisinin puanlarının düşük olduğu gözlenmiştir. Bunlardan biri olan annelerin çocuğun temizlik alışkanlıklarına aşırı özen gösterip göstermemelerine ilişkin 4 puanlık sorudan ortalama I. grubun 0.88, II. grubun 0.27, III. grubun 0.17 puan aldıkları saptanmıştır. Bu durum annelerin aşırı titiz olduklarını düşündürmüş ve benzer araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermiştir (3,9). Gruplar arasındaki ilişki I ile II ve III. grup arasında I. grup lehine anlamlı bulunmuş (I ve II. grup ilişkisi: $t=2.155$, $p<0.05$; I. ve III. grup ilişkisi: $t=2.669$, $p<0.01$) ve I. grup annelerin çocuklarının tedavileri sırasında gördükleri rehberliğe bağlı olarak bilinçlendiklerini düşündürmüştür. Puanı düşük diğer sorunun yanıtında ise, annelerin yemek konusunda sorun çıkaran çocuklarını oyalayarak yedirdikleri görülmüştür. 4 puanlık bu sorudan ortalama I. grubun 1.4, II. grubun 0.73 III. grubun 1.33 puan aldığı saptanmış ve gruplar arasındaki ilişki anlamlı bulunamamıştır. Bulgularımız literatüre ve benzer çalışma sonuçlarına uygunluk göstermektedir (9,15). Bu sonuç annelerin çocuğun beslenme alışkanlığı kazanmasından çok o anki beslenmesine daha önem verdiklerini düşündürmektedir.

Bu bölümde yer alan ve temel alışkanlıklardan biri olan tuvalet alışkanlığı kazandırma ile ilgili 8 puanlık sorulardan ortalama I. grubun 6.64, II. grubun 6.36, III. grubun 7.11 puan aldığı görülmüş ve gruplar arasındaki ilişki anlamlı bulunamamıştır. Annelerin %73'ünün tuvalet eğitimine başlama yaşını bildikleri, bu eğitim sırasında çocuğa sabırlı ve hoşgörülü davrandıkları saptanmıştır. Kayır ve arkadaşlarının (12) çalışma bulgularıyla aynı doğrultuda bulunan bu sonuç, annelerin tuvalet eğitimi konusunda bilgili olduklarını düşündürmektedir.

3-6 yaşlar arasında görülen oedipus çatışması, çocuğun bir yandan kendi cinsiyle özdeşim kurarken diğer yandan da karşı cinse beslediği ilgi ve sevgi arasında bocalamasıdır. Annelerin oedipus çatışmasına ilişkin sorulardan aldıkları puanlar karşılaştırıldığında gruplar arasındaki ilişki anlamlı bulunamamıştır. Deneyimsiz olan anne adaylarının bu konuda daha az bilgiye sahip oldukları ayrıca annelerin daha çok erkek çocuklarının kendilerine karşı gösterdiği ilgiyi anormal olarak nitelendirdiği gözlenmiştir.

Çocuklarda mülkiyet duygusunu geliştirme ile ilgili bilgi düzeyleri arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı bulunamamıştır. Anneler, çocuğa ait eşya, çekmece, dolap ve hatta odanın olmasını çocuğun mülkiyet duygusunu geliştirme açısından değil kendilerine rahatlık ve kolaylık sağlaması bakımından olumlu karşılamışlardır.

Annelerin, çocuğun oyun gereksinimi ile ilgili sorulardan aldıkları ortalama puanlar karşılaştırıldığında gruplar arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı bulunamamıştır. Annelerin %80'i çocuğun oyuna ve oyuncaklara gereksinimi olduğunu belirtmişlerdir. Ancak çocukları alay konusu olmasın diye oyuncak alan, çocuğa arkadaşın gereksiz olduğu ve gerekirse arkadaşlarını kendilerinin seçtiğini söyleyen annelere de rastlanmıştır.

Annelerin çocukta korku oluşumu ile ilgili sorulardan aldıkları puanlar arasındaki ilişki anlamlı bulunamamıştır. Annelerin %85'i çocuklarını korkutmadıklarını ifade etmişlerdir. Literatüre uygunluk göstermeyen bu sonuç bize annelerin gerçek tutumlarını yansıtmadığı izlenimini vermektedir (18,19).

Annelere çocuğu kardeş ve arkadaşlarıyla kıyaslama ve çocukları arasında ayrıcalıklar tanıma ile ilgili sorular sorulmuş ve grupların bilgi düzeyleri arasındaki ilişki anlamlı bulunamamıştır. Annelerin yaklaşık %50'sinin çocukları arasında ve arkadaşlarıyla kıyaslama yaptıkları görülmüş ve Aydoğmuş'un çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermiştir (3). Anneler, çocuklarını iyi örneklerle kıyaslamadan gururla bahsetmişlerdir. Bu tutumları, bize annelerin bilinçsiz olarak yanlış davrandıklarını düşündürmektedir.

Annelerin çocukluk mastürbasyonu ile ilgili bilgi düzeyleri yönünden gruplar arasındaki ilişki anlamlı bulunamamıştır. 8 puan alınması gereken bu

düşündürmektedir. Bazı annelerin endişelerini gizlemedikleri, böyle bir durum karşısında çocuklarını sürekli denetim altında tutabileceklerini ifade ettikleri görülmüştür.

Annelere çocuğun kendi beklenti, amaç ve çıkarlarının bir uzantısı olup olmadığı sorulmuş ve 4 puanlık bu sorudan ortalama I.grubun 2.48, II. grubun 2.36, III. grubun 2.44 puan aldıkları görülmüştür. Bu sonuç bize, annelerin hemen hemen %40'ının çocuğa kendi beklenti, amaç ve çıkarlarının bir uzantısı olarak baktıklarını düşündürmüştür.

Ebeveynlerin çocuğa karşı, aşırı hoşgörülü veya hoşgörüsüz, sürekli koruyucu ya da katı tutum içerisinde tutarsız ve kararsız kalmaları çocuğun kişiliğinin olumlu yönde gelişmesini engeller (19,20). Tablo 3'de annelerin çocuklarına karşı davranış biçimlerini saptamak amacıyla sorulan sorulardan aldıkları toplam bilgi puan ortalamaları görülmektedir.

Tablo 3: Annelerin, Çocuklarına Karşı Davranış Biçimlerine İlişkin Toplam Bilgi Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

DAVRANIŞ BİÇİMLERİ	BİLGİ PUANI				
	GRUPLAR	$\bar{X}$	SD±	"t" değeri	"p" değeri
Toplam Puan (40 puan)	I.Grup n=50	24.06	7.14	0.351 (I ve II)	p>0.05
	II.Grup n=44	23.60	5.52	1.076 (II ve III)	
	III.Grup n=36	25.16	7.13	0.705 (I ve III)	

Davranış biçimlerini belirlemeye yönelik bu gruptaki soruların yanıtları sonunda annelerin yaklaşık %65'inin çocuğu sürekli koruduğu, her isteğini yerine getirdiği ve çocuğa hiç bir kısıtlama uygulamadığı görülmüş, yaklaşık %50 annenin de çocuklarına karşı sıkça tavır değiştirdikleri ve çocuğun başarısını görmezden geldikleri saptanmış ve bulgular benzer çalışma sonuçlarıyla uygunluk göstermiştir (3,9). Annelerin çocuklarına karşı davranış biçimlerine ilişkin bilgi puan ortalamaları arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır.

Ailelerin disiplin konusundaki tutumları farklı olabilir. Önemli olan anne babaların bu konuda çocuklarına karşı tutarlı olmaları ve çocuğun özgürlüğünü engelleyici her türlü disiplinin ruh sağlığını etkileyeceğini bilmeleridir. Tablo 4’de annelerin çocuğa uygulanan disiplinle ilgili toplam bilgi puan ortalamaları görülmektedir.

Tablo 4: Annelerin Çocuğa Uygulanan Disiplinle İlgili Toplam Bilgi Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

DISİPLİN BİÇİMİ	BİLGİ PUANI				
	GRUPLAR	$\bar{X}$	$\pm$ SD	“t” değeri	“p” değeri
Toplam Puan (20 puan)	I.Grup n=50	13.58	4.62	1.538 (I ve II)	p>0.05
	II.Grup n=44	15.13	5.39	0.565 (II ve III)	
	III.Grup n=36	14.44	5.43	0.767 (I ve III)	

Tablo 4’de görüldüğü gibi annelerin, çocuğa uygulanan disiplinle ilgili bilgi puan ortalamaları arasındaki ilişki anlamlı bulunmamıştır. Sonuçlar değerlendirildiğinde annelerin %75’inin çocuğa olumsuz disiplin yöntemleri uygulamadıklarını belirttikleri görülmüş ve bu bulgu Bahar ve arkadaşının (4) araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Annelere demografik özelliklerini belirleyen ve çocuğun psikolojik gelişimi hakkındaki bilgi düzeylerini ölçen çok sorulu bir anket formu uygulanarak elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Ailelerin demografik özellikleri, II. grup anne ve babaların yaşlarının daha düşük, II. grup annelerin öğrenim durumlarının daha yüksek olması ve I. grup ailelerin daha yüksek oranda ev sahibi olmaları dışında farklılık göstermemiştir.

Annelerin toplam bilgi puanlarında gruplar arası büyük farklılık bulunmamış ve 200 üzerinden yaklaşık 120 ile 130 puanlık dağılımı saptanmıştır.

Annelerin toplam bilgi puanlarında gruplar arası büyük farklılık bulunmamış ve 200 üzerinden yaklaşık 120 ile 130 puanlık dağılım saptanmıştır. Ancak annelerin parmak emme, tırnak yeme ile ilgili tutumu, bebeğin emme ve duygusal gereksinimlerinin karşılanması, çocukluk masturbasyonu, çocuğa karşı takınacağı davranış biçimi, ona temizlik ve yemek yeme alışkanlığı kazandırma konularında çok düşük puan aldıkları görülmüştür.

Öneriler

Topluma sağlıklı bireyler yetiştirmede büyük rolü olan anne adaylarının çocuk bakımı ve eğitimi konusunda yeterli bilgi düzeyine ulaştırılması gerekir. Bu da ancak kız çocuklarının iyi bir temel eğitim görmesi ile olasıdır. Çocukların sağlıklı gelişmesinde büyük önemi olan mutlu, sevecen, anlayışlı ve güven verici aile ortamlarının oluşturulmasında eğitimin rolü büyüktür.

Okul ve aile çevresi dışında annelerin çocuk bakımı ve eğitimi konusunda her türlü sorunlarını tartışabilecekleri özel ünitelerin kurulması gerekmektedir. Anne ve babaların bu konuda eğitimi için kitle iletişim araçlarından da yararlanılmalıdır.

Prenatal dönemde ebeveyn sınıfı eğitim programlarında, anne ve babaya çocuğun psikolojik gelişimi konusunda da bilgi verilmelidir.

Ülkemizde son derece gizli tutulan başarısız evlilik ilişkileri ve cinsel sorunlar evlilikleri psikolojik bunalımlara sürükleyebilir. Böyle psikolojik ortamlarda yetişen çocukların ruh sağlığı da olumsuz yönde etkilenir. Bu nedenle ebeveynlerin evlilik öncesi ve sonrası her türlü sorunlarını danışabilecekleri "Evlilik Danışma Merkezleri"nin sağlık merkezleri bünyesinde kurulması sağlanmalıdır.

Sağlıklı bir toplum için, halk sağlığı hemşireleri ve sağlık danışmanları, anne ve çocuğu fizyolojik ve psikolojik yönden izleyip sağlıkla ilgili sorunlarında aileye rehber olmalı, aile bireylerinin birlikte sağlıklı, mutlu yaşamalarını sağlamalıdır.

Geleceğin anne ve babası olacak gençlerimizin eğitim politikası çok yönlü olarak ele alınmalı ve istenilen hedefe ulaşabilmek için ilgili Bakanlıklar düzeyinde işbirlikçi girişimler sağlanmalıdır.

ÖZET

Çalışmamız, topluma sağlıklı bireyler yetiştirmede büyük rolü olan annelerin çocuklarının okul öncesi psikolojik gelişimleri hakkındaki bilgi düzeylerini saptamak amacıyla planlanmıştır. Psikolojik sorunlu çocuğu olan 50 anne, en az bir çocuğa sahip olan 36 anne ve 44 anne adayı örneklemimizi oluşturmuştur.

Çalışmamızda gruplar arasında büyük farklılık bulunmamasına rağmen bazı konularda annelerin bilgi düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir.

SUMMARY

Determining Mother's Knowledge Level About Their Children's Pre-School Psychological Development:

Mothers have a big role in raising a healthy individual to enter society. Our study was designed to measure the amount of knowledge mothers have about their preschool child's psychological development. Our sample consisted of 50 mothers of children with psychological problems, 36 mothers with at least one child, and 44 expectant mothers.

Although there were no major differences between the groups, it can be said the mothers' level of knowledge in some areas was low.

KAYNAKLAR

1. Akgönül, G.: Oyunun çocuğun gelişimindeki önemi, *Türk Hemşireler Dergisi*, 2:21, (1984).
2. Aydemir, G.: Ergenlik dönemi kız öğrencilerinin sağlık sorunları ve öğretmenlerin görüşleri. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2: 15, (1985).
3. Aydoğmuş, K.: Uyumsuz Çocukların Ailileri İle İlgili Bir Araştırma İ.Ü.İstanbul Tıp Fakültesi, Doçentlik Tezi, İstanbul, (1973).
4. Bahar, Z., Bayık, A.: Çocuk eğitiminde annelerin ödül ve cezaya ilişkin tutumları, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 3:31 (1985).
5. Bahçecik, N.: Ana Çocuk Sağlığı Merkezlerine Kayıtlı Olan ve Olmayan 0-1 Yaş Grubu Çocuğu Bulunan Annelerin, Çocuklarının Hijyenik Bakım ve Uygulamalarına İlişkin Bilgi Düzeylerinin Karşılaştırılması. İ.Ü.Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (1985).
6. Baş, S.: Annelerin çocuğun tuvalet eğitimine ilişkin bilgi ve uygulamaları. *Türk Hemşireler Dergisi*, 4:26, (1975).
7. Bauer, M., Bosch, G., Freyberger, H., Haselbeck, H., Hofer, G., Janz, H.W., Kisker, K.P., Krüger, H., Langer, D., Petersen, P., Pflanz, M., Richartz, M., Rose, H.K., Wulff, E.: Psikiyatri, Çeviri: G.Koptagel, Sermet Matbaası, Kırklareli, (1985).

8. Blake, F.G.: The Child, His Parents and The Nurse. J.B. Lippincott Company, Philadelphia, (1954).
9. Eren, N.: Grup Terapiye Katılan Çocukların Annelerinin Çocuk Bakımı ve Eğitimi Hakkındaki Bilgi Düzeyleri Üzerine Bir Çalışma. İ.Ü.Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (1985).
10. Gençtan, E.: Psikanaliz ve Sonrası. Maya Yayınları, Ankara 2. Baskı, (1984).
11. Hofling, C., Leininger, M.: Hemşirelikte Ana Psikiyatrik Kavramlar. Çeviri: A.Kumral, Redhouse Yayınevi, İstanbul, (1981).
12. Kayır, A., Yetkin, N., Sabuncu, H.: Enüretik Çocukların Aile Özellikleri. XXI.Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, İstanbul, (1986).
13. Köknel, Ö.: Mutlu Evlilik. "Aile ve Çocuk Konferansları". Editör: H.Yavuzer, Sayılı Matbaası, İstanbul, (1984).
14. Köknel, Ö., Özüğürlü, K.: Tıpta Ruhbilim. Taş Matbaacılık, İstanbul, (1983).
15. Oktay, A.: Okul öncesi eğitim ve okula hazırlıklı olmak. "Aile ve Çocuk Konferansları". Editör: H.Yavuzer, Sayılı Matbaası, İstanbul, (1984).
16. Wolff, S.: Problem Çocuklar ve Tedavi. Çeviri: A. Oral, S.Kara, Onur Basımevi, İstanbul, (1986).
17. Yavuzer, H.: Ana-Baba ve Çocuk. Evrim Matbaacılık, İstanbul, (1986).
18. Yavuzer, H.: Çocuk Psikoloji. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, (1985).
19. Yörükoğlu, A.: Çocuk Ruh Sağlığı. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 10.Baskı, (1984).
20. Yörükoğlu, A.:Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara. 2.Baskı, (1984).